İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin İlk Özgün Yerel Örgütlenmesi: Lefkoşa Türk Belediyesi (1958-1960)

Öz

Halkın demokratik katılım ile yönetimde söz sahibi olabilmesinin yollarında biri de belediyelerdir. Belediyeler aynı zamanda mahalli müşterek ihtiyaçların giderilmesi amacıyla iş birliği ve uzlaşı ile birlikte çalışılarak daha yaşanabilir bir şehir yaratılmasını isteyen iradeleri bir araya getiren yerel demokrasi uygulamalarının en somut örneklerindendir. Belediyeler 19'uncu yüzyılın ortalarında Avrupa'da kurulmaya başlanmış, eş zamanlı olarak Osmanlı Devleti de yerel yönetim sistemini buna uyarlamıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk belediye 1855 yılında İstanbul'da kurulmuş ve kısa sürede diğer şehirler ile Kıbrıs'a da yayılmıştır. Kıbrıs'taki belediyeler, Ada'daki cemaatlerin belediye karar organı olan meclislerde birlikte görev yapmalarından dolayı farklı bir özellik göstermiştir. Kıbrıs'ın yönetiminin İngiltere'ye devredilmesinden sonra yapılan hukuki düzenlemeler sonucunda belediye meclislerindeki üyelerin çoğunluğunu Rumlar oluşturmuş, Türkler ise azınlıkta kalmıştır. Bu durum hem tüm etnik toplumların belediye hizmetlerini adil ve etkili almalarını engellemiş hem de birlikte yönetebilme iradesinin gelişimini doğrudan etkilemiştir. Kıbrıs Türkleri, 1882 yılından itibaren belediye meclislerinde daha çok sayıda yer alan Rumların adil olmayan ve tarafgir tutum ve davranışları ile İngiliz yönetiminin bu duruma karşı duyarsız olması üzerine 1958 yılında kendi belediyelerini kurmuşlar ve bir bakıma hem Rumların hem de İngiliz yönetiminin duyarsızlığına demokratik tepki göstermişlerdir. Bildirinin amacı Lefkoşa Türk Belediyesi özelinde Kıbrıs'taki belediye meclislerinde etnik çokluğun temsilcisi olan Rumların, yerel ihtiyaçların karşılanması amacıyla bir arada yaşadıkları/çalıştıkları Türklerle iş birliği yapıp yapmadıklarını ve birlikte yönetebilme iradelerini tartışmaktır. Bu amaçla yapılan çalışmada Osmanlı ve İngiliz arşiv belgeleri de dâhil olmak üzere birinci ve ikinci elden kaynaklarla Kıbrıs Türk basını taranmış ve objektif bir sonuca ulaşılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Yerel Örgütlenmeler, Belediyeler, Birlikte Yönetme, Lefkoşa Türk Belediyesi, Federasyon.

Abstract

Municipalities are one of the primary avenues through which the public can have a voice in governance through democratic participation. They are also among the most concrete examples of local democratic practices, bringing together the collective will of those seeking to create a more livable city by working in cooperation and consensus to meet common local needs. Municipalities began to be established in Europe in the mid-19th century, and the Ottoman Empire simultaneously adapted its local government system accordingly. The first municipality in the Ottoman Empire was established in Istanbul in 1855 and soon spread to other cities, including Cyprus. Municipalities in Cyprus exhibited a distinct characteristic as the island's communities served together in the municipal councils, which are the decision-making bodies. Following the transfer of Cyprus's administration to Britain, legal arrangements resulted in Greeks forming the majority of municipal council members, while Turks remained in the minority. This situation not only prevented all ethnic communities from receiving fair and effective municipal services but also directly hindered the development of a collective will for co-governance. Due to the unfair and biased attitudes of the Greek majority in the municipal councils since 1882, and the British administration's indifference to this situation, Turkish Cypriots established their own municipalities in 1958. This act served as a democratic response to the apathy of both the Greeks and the British administration. The aim of this paper is to discuss, specifically through the case of the Nicosia Turkish Municipality, whether the Greeks—representing the ethnic majority in Cypriot municipal councils-cooperated with the Turks they lived and worked with to meet local needs, and to examine their shared will for co-governance. To this

end, Ottoman and British archival documents, as well as primary and secondary sources and the Turkish Cypriot press, have been analyzed to reach an objective conclusion.

Keywords: Cyprus, Local Organizations, Municipalities, Governing Together, Nicosia Turkish Municipality, Federation.

Giriş

Belediye örgütünün de içinde yer aldığı yerel yönetim anlayışı antik Yunan'a kadar uzanmakla birlikte kavramın kökenleri X. yüzyıla dayanmaktadır[1]. Avrupa kökenli bir olgu olan belediyelerden önceki toplumsal ve siyasal yapıyı ifade eden feodal düzen Sanayi Devrimi ile kökten değişime uğrarken kent/şehir merkezlerinde yeni düzeninin fenomeni olacak fabrika olgusu ekonomik ve toplumsal hayatın merkezinde yer almaya başlamıştır. Fabrikalaşma süreci ile köylerde yaşayanlar malını, mülkünü satıp kentlere göç etmişler ve yeni bir toplum yapısının oluşmasının öncüleri olmuşlardır. Belediyeler özelinde ele alınacak olan yerel kamusal örgütlenme ve mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması anlayışının gelişimi de şehirlere yönelen iç göç ve bunun yarattığı gelişmeler sonrasında ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devleti, Avrupa'da başlayan sanayileşme sürecinin dışında kalmış olsa da şehir merkezlerindeki mahalli ortak ihtiyaçları karşılayacak sistemi kendi özgün yapısına uygun olarak kurmuştur. Kadı, Ahi babaları ve yiğitbaşı[2], ihtisap ağası, kethüda, nakip vb. kişiler yerel ihtiyaçların karşılanması amacıyla görevlendirilmişlerdir[3]. Şehrin yönetiminde söz sahibi olan kadı; idari ve hukuki işler ile ilgilenip merkezi yönetim ile olan iletişimi sürdürürken, ihtisap ağası; kadı kararlarının icrası, yolların bakım ve onarımı, yük ve ticari malların taşınması, depolanması, dükkân ve işyerlerinin açılış ve kapanış saatlerinin belirlenmesi, inşaat izni, suyollarının bakım ve onarımı, temel gıda mallarının temini, satışı, fiyat kontrolü, kantar ve tartı ayarları vb. görevleri üstlenmiş[4], kethüda, yiğitbaşı ve nakip ise ekonomik hayatın adalet ve dürüstlük çerçevesinde yürütülmesinden sorumlu olmuşlardır[5]. Osmanlı'da tesis edilen bu sistem, zaman zaman kişisel zafiyetlerden dolayı aksasa da düzeltici mekanizmalar hemen devreye alınmıştır. Bursa Belediye Kanunu (1502) başlıklı düzenlemede bununla ilgili ayrıntılar yer almaktadır. Söz konusu düzenlemede; bakkal, kuyumcu, mezarcı, kerpiççi, mumcu, bakırcı ve yapı ustalarının çalışmalarına ve faaliyetlerine ilişkin bilgilere yer verilmiş, hatta palude[6], süt ve yumurtanın satışında dikkat edilecek hususlar ayrıntısı ile açıklanmıştır[7].

Osmanlı Devleti yerel yönetim yapısı 19. yüzyılın başlarında değişikliğe uğramıştır. Osmanlı askeri sisteminin omurgasını oluşturan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırıldığı[8] 1826 yılında İstanbul İhtisab

---

[1] Ruşen Keleş, *Yeriden Yönetim ve Siyaset*, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Cem Yayınları, İzmir 2023, s. 28.

[2] Ahilik kurumunun oluşumu ve gelişimi ile görevlerine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Akif Bayğın, "Anadolu'da Müslüman Toplum İnşa Etme Sürecinde Ahi Teşkilatı", *Dünya Multidisipliner Araştırma Dergisi*, Yıl:2021, Cilt:4, Sayı:1-2.

[3] Halil Emre Akbaş, Serdar Bozkurt ve Kübra Yazıcı, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Eylül 2018, Özel Sayı, ss.167-181.

[4] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*, Devlet Arşivleri Başkanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara 2021, s. 5.

[5] Akbaş, Bozkurt ve Yazıcı, *a.g.m.*, s.189.

[6] Üzüm suyundan üretilen bir çeşit tatlı.

[7] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*, ss.15-25.

[8] Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Çadırcı, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'nin Yönetimi (1826-1839)", *Belleten*, Yıl 1987, Cilt: 51 Sayı: 201, s.1219.

Ağalığının Teşkilât Yapısı, Görev ve Yetkilerine Dair İhtisab Kanunu yürürlüğe girmiştir[9]. İstanbul şehrinin yönetimine dair esasları içeren ve 2 Eylül 1826 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemede, önceden tesis edilen sistemin bozulduğu ifade edildikten sonra yapılan kanuni düzenleme ile şehirdeki düzenin tekrar sağlanacağı belirtilmiş ve *Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşılarından ve eski Humbaracıbaşı Mustafa'nın ittifakla İhtisap Ağası* olarak seçildiği vurgulanmış ve İstanbul'da kurulacak yeni beledi sistem ayrıntıları ile ifade edilmiş, hatta İstanbul'a Anadolu ve Rumeli'den kişilerin kontrol altına alınmasına dair hususlara da yer verilmiştir[10].

Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri, iktisadi yapısının Avrupai anlayışla yeniden düzenlemesine dair düşünceler 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile hayata geçirilmeye başlanmıştır[11]. Yerel yönetim örgütü olan belediyelerin hizmete başlaması da bu dönemde olmuştur. Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da 1855 yılında hizmete başlayan *Şehremaneti,* Dersaadet'in bazı semtlerinde beledî hizmetleri yapmakla görevlendirilmiştir. Sadaretlik tarafından 24 Temmuz 1855 tarihinde yayımlanan *İhtisab Nezâreti'nin İlgasıyla Meclis-İ Vâlâ'nın Tabiî Azâsından Sayılmak Üzere Şehremaneti'nin Kurulması ve Buna Bağlı Olarak Dersaadet'in İleri Gelenlerinden Oluşan Bir Şehir Meclisi Kurularak Başına Eski Amasya Mutasarrıfı Salih Paşa'nın Getirilmesi Hususunda* başlıklı hukuki düzenlemeyle Batılı anlamda belediye örgütü kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır[12]. İstanbul'da oluşturulan belediyeler; Üsküdar, Galata ve Eyüp ile birlikte Boğaziçi'nin her iki yakasını da içerecek şekilde 14 ayrı yerde örgütlenmiştir[13].

İstanbul Şehremaneti'nin görev ve sorumlulukları bahsi geçen düzenlemede şu şekilde belirlenmiştir: Yaya yollarının her zaman temiz ve düzenli olması, ulaşım ihtiyaçlarının karşılanması ve bu amaçla araç ve malzeme alımı yapılması, su yolları ile kanalizasyonların düzgün hâle getirilmesi, bu hizmetler karşılığında belirlenen vergilerin toplanması[14]. Şehremaneti örgütünün karar organı olan meclisin yedi kişiden oluşacağı, Babıâli tarafından görevlendirilecek dört kişinin meclise danışmanlık yapacağı ve başmimar, mühendis ile hekimin danışmanlık yapmak üzere mecliste daimî olarak görev yapacaklarına dair hükümler de aynı düzenlemede yer almıştır[15].

İstanbul'da faaliyete başlayan belediye örgütlenmesi Osmanlı'nın hükümranlığındaki diğer coğrafyalarda olduğu gibi Kıbrıs'ta da yapılmaya başlanmıştır. Ancak bir farkla: Kıbrıs'taki demografik yapıdaki çeşitlilik belediye örgütü karar organı olan meclise de yansımış, Türk ve Rum toplumlarından seçilen ikişer kişi birlikte görev yapmıştır[16].

Kıbrıs'ta belediyelerin kurulması ve kazaların/şehirlerin mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılamasına dair ayrıntılara geçmeden önce genel hatlarıyla Ada'daki Türk varlığının nasıl başladığı ve geliştiğinin ortaya konulması önemlidir. Osmanlı Devleti, Avrupa'da yerel yönetim örgütlenmelerinin yeni yeni görülmeye başlandığı 16. yüzyılın ikinci yarısında Kıbrıs'ı fethetmiş ve kendi yönetim sistemini Ada'da da tatbik etmeye başlamıştır. Kıbrıs demografisinin çoğunlukçu bir yapıda olması yönetim

---

[9] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*, ss.29-34.

[10] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik.*, s.29.

[11] Osmanlı Devlet yapısında Tanzimat döneminde yapılan düzenlemeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Musa Çadırcı, "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim (1839-18569", *Belleten*, Sayı: Ağustos 1988, Cilt 52- Sayı 203, ss: 601-626; DOI: 10.37879/belleten.1988.601

[12] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik.*, s.39.

[13] *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik.*, ss.41-43.

[14] Aynı yer.

[15] Aynı yer.

[16] Keleş, *a.g.e.*, ss. 35-41, 143-147.

sisteminin de yeknesak olmamasını sağlamıştır. Osmanlı demografik yapısının da önemli bir unsuru olan Ortodoks Rumlar ile Ermeniler, Kıbrıs'ta da Türkler ile aynı coğrafyayı paylaşmışlardır. Osmanlı dönemindeki Kıbrıs'ta kamusal ve yönetsel anlamda Müslüman Türkler asli unsur olurken, Rumlar ve Ermeniler daha tali düzeyde kalmış, ancak kendi inanç ve kültürlerini özgürce yaşamalarına izin verilmiştir[17]. Gayrimüslim toplumlara tanınan bu hak aynı zamanda yerel yönetim anlayışına da yansımıştır.

Osmanlı'da ilk belediye örgütlenmesi 1855 yılında yapılmış, İstanbul Şehremaneti bu amaçla modern anlamda kurulan ilk yerel yönetim birimi olmuştur[18]. Bundan birkaç yıl sonra 28 Aralık 1857 tarihinde Altıncı Daire-i Belediye Nizamâtı yürürlüğe girmiş, Beyoğlu ve Galata semtlerinin beledî ihtiyaçları bu düzenlemeye göre yapılmıştır[19]. Osmanlının diğer şehirlerindeki belediyeler ise 1864 yılından itibaren faaliyete başlamıştır. Bu gelişmenin hukuki dayanağını *Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi* teşkil etmiş, ancak aslî düzenleme 1867 yılında yapılmıştır. Payitaht dışındaki şehirlerde belediyelerin kurulması ise 4 Temmuz 1867 tarihinde yayımlanan *Vilayâtta Devâir-i Belediye Meclislerinin Vezâif-i Umumiyyesi Hakkında Talimat* ile olmuştur[20]. Osmanlı Devleti, belediyelerin görevleri ve gelirlerine dair çok sayıda düzenleme yaparak yerel ortak ihtiyaçların etkili ve verimli bir şekilde giderilmesine çalışmıştır[21]. Osmanlı Devleti'nde bu gelişmelerin yaşandığı yıllarda Kıbrıs'ta da belediyeler kurulmaya başlanmıştır[22].

Lefkoşa, Girne, Tuzla, Larnaka, Baf, Mağusa, Limasol ve Değirmenlik kazalarında yerel ortak ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kurulan belediyelerin karar organı olan meclislerdeki üye dağılımı Kıbrıs'ın demografik yapısına uygun olarak düzenlenmiştir. Lefkoşa Belediye Meclisi, Müslüman başkan ile Müslüman ve Hristiyanlardan seçilen üçer kişiden oluşurken, diğer kazalardaki belediye meclislerinde ise Müslüman başkan ile Müslüman ve Hristiyan toplumundan seçilen ikişer kişi görev yapmıştır[23].

Anadolu'da olduğu gibi Kıbrıs'taki liman şehirlerinde kurulan belediyeler diğer yerlerle kıyaslandığında yerine getirdikleri hizmetler bakımından daha fazla öne çıkmıştır[24]. Kıbrıs'tan Mısır ve Suriye'ye yapılan ticaretin büyük kısmı Mağusa, Larnaka ve Limasol limanlarından yapılmıştır. Bu durum Avrupalı devletlerin söz konusu şehirlerde diplomatik temsilcilik açmalarını ve ticaretle uğraşan

---

[17] Halil İnalcık, *Ottoman Policy and Administration in Cyprus after The Conquest*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969, ss. 5-7.

[18] Tarkan Oktay, "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", (Ed.) Erol Özvar ve Arif Bilgin, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul 2008, s. 385; İstanbul Şehremaneti kuruluş kanunun ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik.*, ss.41-44.

[19] Mehmet Demiryürek, "Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876)". *Belleten*, S. 84, No. 301, s. 1117.

[20] Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, ss. 204-207.

[21] Devlet Arşivleri Başkanlığı, *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hukuk Müşavirliği, DH-HMŞ., 01-13,* "Mahalli idare ve belediye meclislerinin iştiraki ile oluşturulan belediye cemiyetinin faaliyetleri", 22.10.1335; *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-09*, "Belediye tabipleri tarafından verilen sağlık raporlarının izahat-ı fenniyeyi havi olması lüzumu", 18.08.1329; *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-37*, "Bazı kazalarda sulara lağım karışması nedeniyle kolera salgını baş göstermesinin giderilebilmesi için belediye meclislerinin halktan para toplaması yoluna gitmeleri lüzumu", 15.10.1329; *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hukuk Müşavirliği, DH.HMŞ.,01-13*, "Dersaadet Belediye Meclisi'nin lağvedilerek, kazalarının İstanbul vilayeti emlak ve temettü vergilerini tahsil ile tahrir-i müsakkafat komisyonlarında görevlendirilmeleri", 27.10.1337; *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-37*, "Bazı kazalarda sulara lağım karışması nedeniyle kolera salgını baş göstermesinin giderilebilmesi için belediye meclislerinin halktan para toplaması yoluna gitmeleri lüzumu", 15.10.1329.

[22] Ayrıntılı bilgi için bkz. Demiryürek, *a.g.e.*, ss. 1119-1120.

[23] Hasan Samani , "Tanzimat Döneminde Kıbrıs'ta Modern Belediyeciliğin Başlangıcı ve Lefkoşa Belediyesi", *Belleten*, Yıl 2018, Cilt: 82 Sayı: 294, s.596; https://doi.org/10.37879/belleten.2018.587

[24] Kıbrıs'ta kurulan belediyeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Demiryürek, *a.g.e.*, ss. 1115-1142.

vatandaşlarının sorunlarını çözmeye yönelik iradelerini de harekete geçirmiştir[25]. Bu durum hem liman şehirlerindeki ticari hayatı canlanmasına hem de batılı anlayışta beledî hizmetler sunulmasına yol açarken söz konusu liman şehirlerinde görev yapan konsoloslar zaman zaman Osmanlı Devleti'ne başvurarak ticari faaliyetlerinin etkili olabilmesi için belediyelerin kendilerine daha çok yardımcı olmalarını da istemişler ve bir bakıma belediyelerin çalışmalarına müdahale etmişlerdir. Ancak Osmanlı Devleti belediyelerin faaliyetlerine yönelik yapılan bu vb. girişim taleplerine izin vermemiştir[26].

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'taki hâkimiyeti, 307 yıl sürdükten sonra 19. yüzyıldaki askeri, iktisadi ve siyasi koşullarının da etkisiyle 1878 yılında sona ermiş ve 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan Kıbrıs Konvansiyon ile Ada'daki yeni hükümran belirlenmiştir: İngiltere[27]. İngiltere, geçici olarak teslim aldığı Kıbrıs'ta, kendi yönetimini tesis etmek amacıyla ve 1878 yılı eylül ayında Kıbrıs Anayasası'nı yürürlüğe sokmuş ve 1960 yılına kadar Ada'da hükümran olmuştur[28].

Osmanlı döneminde Kıbrıs'ta kurulan belediyelerin etkinliği ve verimliliği ile ilgili ayrıntılı bilgiler 1880 yılında Londra'ya gönderilen bir raporda ifade edilmiştir. İngiliz Yüksek Komiseri tarafından gönderilen raporda; halka açık tuvaletlerdeki hijyen eksikliği, ölçü aletlerindeki denetimsizlik, kanalizasyon sorunu, büyükbaş hayvanların sahillerde kesilmesi, başıboş köpeklerin yarattığı sorunlar, yolların aydınlatılmasındaki yetersizlik, belediye zabıtasının olmaması ile ilgili bilgiler yer almıştır[29]. Raporda da belirtildiği üzere Kıbrıs'ta henüz kurulmaya başlanan belediyelerin; Batılı anlamda hizmet anlayışını içselleştiremediği ve mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması amacını ilke edinmesi gereken zihniyetin geleneksel anlayışın etkisinden kurtulamadığı söylenebilir.

Bu bildirinin amacı; Kıbrıs'taki demografik yapının belediyelerin faaliyetlerine etkisini ve bu etkinin iç barışı tesis ederek kamusal hizmetlerin verimli olarak yerine getirilmesindeki katkısını tespit etmek, Rumların belediyelerin karar organlarında daha çok yer almalarının beledi hizmetlere yansımasını ve bu avantajlı durumu Enosis amacıyla kullanıp kullanmadıklarını incelemek ve Rumların yönetme iradelerini Kıbrıs Türkleri ile paylaşmak isteyip istemediklerini tartışarak Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kuruluşu ve 1960 yılına kadar olan dönemdeki faaliyetlerini incelemektir.

İngiliz Yönetimi Döneminde Belediyeler

Osmanlı Devleti, 19.uncu yüzyılın konjonktürel şartlarının da etkisiyle 1878 yılında Kıbrıs'ın yönetimini geçici olarak İngiltere'ye devretmiştir. İngiltere, Kıbrıs'ın devralınması ile ilgili esasları belirledikten sonra[30] 14 Ağustos 1878 tarihinde Babıâli'den bağımsız olarak Ada'nın yönetimi için her türlü kanuni düzenlemeler yapma hakkını elde etmiştir[31]. Bu kapsamda yapılan düzenleme ile Kıbrıs

---

[25] Kıbrıs'ta diplomatik temsilcilik açan Avrupalı devletler şunlardır: Avusturya ve Macaristan İmparatorluğu (Larnaka-Limasol ve Lefkoşa), Fransa (Larnaka ve Limasol), Almanya (Larnaka ve Lefkoşa), Yunanistan (Larnaka-Limasol ve Lefkoşa), İtalya (Larnaka -Limasol ve Baf), Hollanda (Limasol), İsveç (Larnaka), Norveç (Larnaka ve Danimarka (Larnaka). Ayrıntılı bilgi için bkz. John Anderson and Sidney Webb, *Colonial Office List For 1889, Historical and Statistical Information*, Twenty-Eigth Publication, London 1890, s. 202.

[26] *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Hariciye Nezareti, Mektub-i Kalemi, HR-MKT-725-66*, 14.10.1288.

[27] Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Baskı 2, Kaynak Yayınları, İstanbul 2021, ss.197-204.

[28] *The Colonial Office List for 1885,* Historical and Statistical Information, Colonial Dependence of Great Britain, Harrisons and Sons, London 1885, s. 215.

[29] *KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD),* Cyprus Reports, 1880,1881, 1882, (Basım Yeri ve Yılı belirtilmemiş), s. 41'den aktaran Demiryürek, *a.g.e.*, s. 1138.

[30] W.H.Mercer and A.E. Collins, *The Colonial Office for 1903, Historical and Statistical Information*, Colonial Dependencies of Great Britain, Forty-Second Puplication- To be continued Annually, Waterlow&Sons Limited, London 1903, s. 94.

[31] W.H.Mercer and A.E. Collins, *The Colonial Office for 1900, Historical and Statistical Information*, Colonial Dependencies of Great Britain, Twenty-Nineth Puplication- To be continued Annually, London 1900, s. 94.

Anayasası 14 Eylül 1878 tarihinde yürürlüğe girmiştir[32]. Kıbrıs Anayasası'na göre Ada'nın yönetimi; Yasama Konseyi (Kavanin Meclisi), Yürütme Konseyi ve Mahkemeler arasında paylaştırılmıştır. Yasama Konseyi, İngiliz Yüksek Komiserinin başkanlığında olmak üzere atanmış İngiliz vatandaşları ile seçilmiş yerel halkların (Müslüman Türk ve Hristiyan Rum) temsilcilerinden oluşmuştur. Yürütme Konseyi'nde ise yine Yüksek Komiserin başkanlığında tamamı atanmış İngiliz vatandaşı kişiler görev almıştır. Kıbrıs Anayasası'na göre; Ada'da altı kaza (Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Girne) idari merkezler olarak belirlenmiş, söz konusu kazalara atanan komiserler ise idari, mülki ve beledî görevlerden sorumlu kılınmıştır[33]. Bununla birlikte Kıbrıs'ta beledî hizmetlerin bir kısmını üstlenen Evkaf yönetimine, Osmanlı döneminden farklı olarak, İngiliz vatandaşı bir başkan atanmış, yardımcılığına ise bir Müslüman Türk görevlendirilmiştir. Ancak görevlendirilen Türk üye alınan kararlarda etkili olamamış, son söz İngiliz başkana ait olmuştur[34].

Osmanlı döneminin son yıllarında Kıbrıs'ta kurulan belediyeler İngiliz yönetiminin ilk yıllarında da faaliyetlerine devam etmişlerdir. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi Ada'nın yönetimini devraldıktan üç yıl sonra, 29 Nisan 1882 tarihinde, belediyelerle ilgili ilk hukuki düzenlemeyi yapmış ve *1882 Kıbrıs Mecâlis-i Belediye Nizâm-nâmesi*ni yürürlüğe sokmuştur[35]. Birleşik Belediye Yasası ile Osmanlı dönemindeki belediyeler hukuken tanınmış, ancak hizmet sınırları yeniden belirlenmiştir. Yeni düzenleme ile birlikte şehirlerin temizliği amacıyla kampanya başlatılmış, gelişigüzel yapılan et satışları yasaklanarak belediyeler tarafından üstlenilmiş, polisle iş birliği yapmak suretiyle itfaiye görevleri belediyelere verilmiş, İngiliz Yüksek Komisere nüfus ölçütüne bakmaksızın kaza veya köylere belediye kurma yetkisi ile belediye sınırlarında ikamet eden sakinlerin isteğine bağlı olmak koşuluyla mevcut belediyeyi kaldırma hakkı tanınmış, belediye meclislerinde görev yapacak Kıbrıs Türk ve Rum üye sayısı ise 12 olarak belirlenmiştir[36].

İngiliz yönetimi, belediye yasasında iyileştirme yapmak amacıyla *1885 Kıbrıs Mecâlis-i Belediye Kanunu*'nu 28 Mart 1885 tarihinde yürürlüğe sokmuştur. Oldukça ayrıntılı olan yeni yasa altı bölüm ve 33 maddeden oluşmuştur. Söz konusu yasa, belediyelerin görev ve yetkilerini ayrıntılı olarak belirlemiş, yasal görevlerini yerine getirmeyen belediyelere yaptırım uygulanmasına dair hükümleri de içermiştir. Yasal düzenleme ile belediye meclisindeki üyelerin Türk ve Rum toplumlarına dağılımında eşit sayıda temsilci ilkesi öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme Rumlar tarafından eleştirilince yasada 1892 yılında yeni bir düzenleme daha yapılmıştır. Yapılan düzenlemede Lefkoşa Belediye Meclisi üye sayısının 11 olacağı ve bu üyelerin altısının Rumlardan beşinin ise Türklerden seçileceği belirtilmiştir[37]. Yapılan son düzenleme ile Rum ve Türklerin belediye meclislerinde eşit sayıda temsilci bulundurmaları uygulaması da sona ermiş, Rumların belediye karar organlarındaki etkisi hukuki olarak kesinlik kazanmıştır.

Belediye Yasası'nda 6 Mart 1908 tarihinde bir değişiklik daha yapılmış ve Yüksek Komiserin belediye ile ilgili yetkileri kaza komiserlerine devredilmiş, belediye meclislerindeki üye sayıları yeniden belirlenmiş, belediyelerde çalışacak kişilerin meclis tarafından atanması hükümleştirilmiştir[38]. Yasaya

---

[32] Fairfield, *The Colonial Office List for 1883,* ss. 217-218.

[33] Aynı yer.

[34] Mercer ve Colins, *a.g.e.*, s. 171.

[35] Mehmet Demiryürek, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1885-1908)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:5, Sayı: 41, s. 2 ve 3; https://asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=12007 (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2026).

[36] Mustafa Miralay, *Belediyelerimiz, Kıbrıs'ta Belediyelerin Dünü ve Bugünü*, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sağlık ve İçişleri Bakanlığı İçişleri Müsteşarlığı, Lefkoşa 1984, ss. 10-11; *Lefkoşa Türk Belediyesi web sayfası*, https://www.lefkosabelediyesi.org/ltb-tarihcesi, (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2026); Demiryürek, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1185-1908)", s. 6.

[37] Demiryürek, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1185-1908)", ss. 3-6

[38] Miralay, *a.g.e.*, s. 12.

göre; Lefkoşa Belediye Meclisi 9 kişi (3'ü Türk), Güzelyurt Belediye Meclisi 9 kişi (1'i Türk), Girne Belediye Meclisi 9 kişi (3'ü Türk) Mağusa, Larnaka, Limasol Belediye Meclisleri dokuz kişi (2'si Türk), Lefkara, Baf ve Poli Belediye Meclisleri 9 kişi (1'i Türk), Lapta-Karava Belediye Meclisi dokuz kişi (1'i Türk), Lefke Belediye Meclisi 9 kişi (2'si Rum) olarak belirlenmiştir. Lefkoşa'da yaşayan Kıbrıs Türkleri belediye meclisine tahsis edilen üye sayısına itiraz etmiştir. İtiraz haklı bulununca sayı 5'e yükseltilmiştir[39].

Belediye meclislerinde yapılan son düzenlemeyle birlikte Türkler ile Rumların yerel yönetim karar organındaki temsiliyetinde adil olmayan bir durum oluşmuştur. Şöyle ki, İngiliz yönetimi 1882 yılında yaptığı ilk düzenlemede belediye meclislerinde eşitlik durumu söz konusu iken son düzenleme ile birlikte Rumların sayısal üstünlüğü söz konusu olmuştur. Birleşik Belediye sisteminde yapılan bu düzenleme toplumlararası ilişkileri de hassas bir konuma sokmuştur. Hem belediye başkanının seçimi hem de belediye hizmetlerinde çalışacak kişilerin Rum çoğunluğuna sahip meclis tarafından belirlenmesi bu hassasiyetin temelini oluşturmuştur. Bu ayrıntılar dikkate alındığında; Kıbrıs Türklerinin, Lefke kazası hariç, beledî hizmetlerden hakkaniyet ölçüsünde yararlanabilmeleri konusunda mağduriyet yaşayabilmelerinin koşulları oluşturulurken Rumlara da oldukça önemli bir sorumluluk vermiştir: Adaletli olabilme tutum ve davranışlarını ortaya koyabilmek ve birlikte yönetebilme iradesini gösterebilmek!

Osmanlı Devleti'nin 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'na Almanya safında katılması İngiltere'nin Kıbrıs'taki varlığını da yeni bir sürece sokmuştur. İngiltere, Osmanlı Devleti ile 4 Haziran 1878 tarihinde imzalamış olduğu Kıbrıs Konvansiyonu'nu 5 Kasım 1914 tarihinde iptal etmiş ve Ada'yı ilhak ettiğini duyurmuştur[40].

Kıbrıs Türklerinin gelecekleri ile ilgili kaygıları Ada'nın İngiltere tarafından ilhak edilmesinden sonra daha da artmış, ancak Türkiye'de 1919 yılında başlayan Kurtuluş Savaşı bu kaygıları umuda dönüştürmüştür. Savaş dönemi olarak isimlendirilebilecek olan 1914-1922 yılları arasında Kıbrıs'ta belediye hizmetleri yapılmıştır. Bu dönemde Rum Belediye Başkanları Enosis amaçlı siyasi söylemlerde bulunarak hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunu konsolide etmişlerdir. Kıbrıs'ın geleceğini belirleyen gelişme ise 1923 yılında yaşanmıştır. Türkiye'deki Millî Mücadele başarı ile sonuçlanmış ve Lozan Barış Antlaşması 20'nci maddesine göre Kıbrıs İngiltere'ye hukuken verilmiştir[41]. İngiltere, bu gelişmeden sonra 1 Mayıs 1925 tarihinde Kıbrıs'ta Sömürge Yönetimi'ni ilan etmiştir[42].

İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde belediyelerin sayısı ve teşkilatında önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Sömürge Yönetimi dönemindeki ilk belediye seçimleri 1926 yılında yapılmıştır[43]. Lefkoşa

---

[39] Demiryürek, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1185-1908)", ss. 11-12.

[40] "War wiht Turkey,Declaration by Great Britain, Annexation of Cyprus", *The Times*, 6th November, 1914.

[41] *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-84*, "Lefkoşa Belediye Reisi İlyasidi'nin taht-ı imtiyazında olarak neşredilen Patris gazetesinin Pire limanında nutuk veren Venizelos'un Kıbrıs'ın Rumlara iltihakını temenni ettiğine dair.", 09.11.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-85*, "Avdet eden Rum gönüllülerini Lefkoşe şimendifer istasyonunda karşılayan Lefkoşe belediye reisine dair", 09.11.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-74*, "10 Temmuzda yapılan millî bayramın merasimine Rum Başpiskoposu Kirlos ve belediye reisi İlyadis efendilerin hazır bulunmaları hakkında.", 26.08.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB. 03-63*, "Kıbrıs Başpiskoposu Kibirlos ile Lefkoşe Belediye Reisi Elbasidis ve Rumlardan toplanan heyetin müsteşara giderek adanın Yunanistan'a terkini istediğini bir dilekçe ile bildirmeleri hakkında.", 16.01.1331; *BOA, Fon: Kıbrıs, Millî Araştırma Arşiv Fetva Eminliği Evrakı, KB.MAA.FE., 01-11*, "Cezirenin Yunanistan'a ilhakı hakkında Londra'dan avdet eden başpiskoposun ve karşılamaya giden belediye reisi İlyasidis'in (Liassidis) nutku hakkında", 30.11.1920.

[42] İsmail Soysal, *Türkiye 'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, ss. 42–46.

[42] *Cyprus, Minutes of The Legislative Council of The 1925*, Session of The 1925 Volumu:XXXVII, Part I, Nicosia 1926.

[43] Ergin B. Birinci, *M. Necati Özkan (1899-1970)*, 1. Cilt, Necati Özkan Vakfı, Lefkoşa 1997, s.116.

Belediye Meclisi seçimlerinde; M. Necati (Özkan), Necmi Avkıran, Kenan Bedevi, Fuat Asaf ve Memduh Asaf başarılı olmuşlardır[44]. Lefkoşa Belediye Meclisi'ne seçilen Türk üyelerin uyumlu çalışmaları sonucunda; Lefkoşa Sular İdaresi'nde Türklerin de etkili olması sağlanmış, Türk mahallelerindeki yolların genişletilip asfaltlanmasına başlanmış, yoksul Türk ailelerine yardımlar yapılmış, Belediye Pazarı ve mezbahanenin Türk kesiminde olması sağlanarak Türk bölgesindeki ekonomik hayat canlandırılmıştır[45].

İngiliz Sömürge Yönetimi, 1930 yılında Belediye Kanunu'nda değişiklik yapmıştır. *Bölüm 240 Belediyeler Yasası* başlığı ile yapılan düzenlemede Sömürge Valisi; seçim tarihlerini belirlemek, belediye sınırlarını değiştirmek, sokak ve meydan isimlerini değiştirmek/koymak, bütçe ve nizamnameyi onaylamakla yetkilendirilmiş, belediye meclislerindeki üye sayısında değişiklik yapılmamıştır[46]. Ancak 1931 yılında yaşanan olay hem anayasal düzenin hem de belediyelerin çalışmasını doğudan etkilemiştir. Rumların Enosis amacıyla 21 Ekim 1931 tarihinde başlattıkları isyan[47], Kahire ve Malta'dan getirilen takviye birliklerle bastırılabilmiştir. İngiliz Sömürge Yönetimi isyandan sonra Kıbrıs'taki anayasal düzeni askıya almış ve Ada'yı sıkıyönetim benzeri bir anlayışla yönetmeye başlamıştır.

Kıbrıs'taki demokratik katılımı ortadan kaldıran isyan sonrası yürürlüğe sokulan düzenlemelerde 1940'lı yılların başında değişiklik yapılmıştır. Konjonktürel gelişmelerinde de etkisiyle uygulanmaya başlanan politika doğrultusunda 1943 yılı mart ayında belediye meclisi seçimlerinin tekrar yapılmasına karar verilmiştir. Seçimler sonrasında belediye başkanların tamamı (Lefke hariç), tıpkı önceki dönemlerde olduğu gibi! Rum üyelerden oluşturmuştur[48]. İkinci Dünya Savaşı devam ederken yapılan seçimlerin hem uzun aradan sonra ilk kez yerel demokratik katılımı mümkün kıldığı hem de savaş koşullarından dolayı toplumların beklentilerini karşılamaktan uzak kaldığı söylenebilir. Lefkoşa Belediye Meclisi seçimden sonra kaza sınırlarının genişletilmesi kararını almıştır. Ancak alınan karar, Rumlara ait arsaların değer artışına yol açarken, Türk varlığına ait emarelerden biri olan mezarlıkların da kaldırılmasını içerince tepkiyle karşılanmıştır[49].

Kıbrıs'ta bir sonraki yerel seçimler 1946 yılında yapılmıştır. Komünist ideolojiyi benimsemiş AKEL partisi adaylarının başarılı olduğu seçimler sonrasında da belediye meclislerindeki etnik dağılım değişmemiştir[50]. Kıbrıs Türkleri, belediye meclislerindeki temsilcilerinin azlığından dolayı etkisiz kaldıklarını ve Türk mahallelerinin beledî hizmetlerden yeteri kadar yararlanamadıklarının tepkisini gündeme getirmeye başlamışlardır[51]. Kıbrıs Türkleri, belediye başkanları ile seçilmiş Rum üyelerinin tek taraflı politikalar takip ettiklerine dair şikâyetlerini 17 Mayıs 1946 tarihinde İngiliz Sömürge Yönetimi'ne bildirmişlerdir. Söz konusu şikâyette; Belediye Meclisindeki Rumlarla iş birliği yapma imkânının bulunmadığından dolayı Türk toplumunun hak ve çıkarlarının korunamadığı, Rumların sadece kendi toplumuna hizmet ettiğinin şikâyeti yapılmış ve aşağıdaki hususlar önerilmiştir[52]:

---

[44] *A.g.e.*, s. 117.

[45] *A.g.e.*, s. 118.

[46] Miralay, *a.g.e.*, ss. 17-19.

[47] Rum İsyanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İzzet Öztoprak, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", *Belleten*, C.62, Sayı:233, ss.207-232.

[48] *Foreign and Commonwealth Office (FCO) 141-3262-10*, Municipal Elections 1953, Municipal Elections 1949 Reports Introductions.

[49] "Lefkoşa hudutları genişletiliyor", *Halkın Sesi*, 28 Nisan 1943, s. 2; Akın Yılmaz, "Kıbrıs'ın Atisi Ne Olabilir?", *Halkın Sesi*, 28 Eylül 1943, s. 1.

[50] *FCO 141-3262-9*, Municipal Elections 1949, Reports Introductions.

[51] "Türkler ve Belediyeler", *Halkın Sesi*, 15 Mayıs 1946, Sayı:987, s. 1; "Seyyar Satıcılar Kaldırılırken", *Halkın Sesi*, 19 Temmuz 1956, Sayı:1051, s. 1.

[52] *FCO 141-2982*, Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, Secret.

a. Belediye Başkan ve üyelerin resmi yetkileri dahilinde siyasi konularda açıklama yapmaları ve bu konularla ilgilenmeleri engellenmelidir.

b. Belediye Başkanı her üç seçim döneminde bir kez Türk Meclis üyeleri arasından seçilmelidir.

c. Belediyelerin aldıkları kararların tamamının Türkçe ve Yunanca olmalıdır.

ç. Gerekli görüldüğü takdirde yaşanan sorunları araştırmak amacıyla İngiliz görevlilerden oluşan bir komite kurulmalıdır.

Lefkoşa Belediye Meclisi Türk üyelerinin tepkileriyle eş zamanlı olarak diğer kazalardaki belediye meclislerinde görevli Türk üyeler de benzer şikâyette bulunmuşlardır. Sömürge Yönetimine gönderilen yazılarda; Larnaka Belediye Meclisi Türk üyesi Kenan Bey, Türk toplumunun önerilerinin dikkate almaması halinde topluca istifa edeceklerini belirtmiş[53], Baf Belediye Meclisi Türk üyeleri Ali Ratip ve Eyüp Nafi Kıbrıs Türklerinin haklarının korunmadığını ifade etmişlerdir[54]. Kıbrıs'taki diğer belediye meclislerinde görevli Türk üyeler de aynı talepleri farklı günlerde Sömürge Sekreteri'ne göndermişlerdir[55]. Rum belediye başkanlarının siyasetle uğraşmaktan asıl işlerine uzak kaldıklarına dair tespit İngiliz Sömürge Yönetimi raporlarında da ifade edilmiştir[56].

Rumlar ile Türkler arasındaki ilişkilerin yönetsel anlamda deneyimlendiği belediye meclislerindeki söylem, tutum ve davranışları sonraki dönemde yaşanacakların işaretini de vermiştir. Belediye meclislerinin, Enosis vb. siyasi saiklerden uzak kalarak sadece mahalli ortak ihtiyaçların giderilmesine odaklanmaları ve toplumun refahını arttıracak politikaları uygulamak amacını benimsemeleri gerekirken böyle olmamıştır. Lefkoşa Belediyesi Rum Başkanı ve üyelerinin Enosis isteklerine dair açıklamaları ve üstelik bu söylemlerde 300 yılı aşkın bir süre boyunca Kıbrıs'ı tek başına yöneten Türkleri rencide edici ifadeler kullanılmaları tepki ile karşılanmıştır[57]. Lefkoşa Belediye Başkanı Dr. Dervis'in yönetimine karşı duyulan rahatsızlıklar yerel basına da yansımıştır. Halkın Sesi'nde yer alan haberde; Türk mahallerindeki sokakların hâlâ asfaltlanmadığı ve adeta çamurlaşmasına göz yumulduğu, Rum mahallerindeki tüm yolların ise asfaltlanarak kaldırımların yapıldığı ifade edilmiş, Türklerin yoğun olarak yaşadığı ve İplik Pazarı Cami'nin de bulunduğu sokağın isminin "Kalliyobi" olarak değiştirilmesinden duyulan üzüntü belirtilmiş ve Rumların siyasetine alet olmamak amacıyla gerekirse sonraki belediye seçimlerine katılınmaması çağrısı yapılmıştır[58].

Lefkoşa Belediye Meclisi'nde çoğunluğa sahip olan Rumların adeta Kıbrıs Türklerini görmezden gelerek uyguladıkları politikalar sonraki günlerde de basına yansımıştır[59]. Lefkoşa Belediye Meclisi Türk üyeleri, Belediye'nin hizmet sunumunda adil davranmadığını ifade etmişler, *dört duvar* arasında oturmaktan başka bir şey yapmadıklarından dolayı hayıflanmışlar ve Rumların yerel yönetim örgütünü kendi toplum çıkarları için kullanmasına alet olmak istemediklerini belirtmişlerdir[60].

---

[53] *FCO 141-2982-4* Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, Secret, Nu: 33/46, Larnaka Komiserliği tarafından Sömürge Sekreterliğine gönderilen yazı, 1 Haziran 1946.

[54] *FCO 141-2982-5* Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, Secret.

[55] *FCO 141-2982-11* Claims of Moslem Councelliors with regard to the adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, Secret, Limasol Belediye Meclis Üyeleri Mehmed Şeyfullah Köprülü, İbrahim Bukai tarafından Sömürge Valisine gönderilen yazı, 1 Haziran 1946.

[56] *FCO 141-2962-7*, Surcharges Mayor and Municipal Council of Larnaka, From Colonial Audit Department Cpyrus to Colonial Secretary, Ref. No.38/5/9, Confidental, 22nd January 1946.

[57] "Rum Belediye Reislerinin Söylemleri Nedeniyle", *Halkın Sesi*, 14 Haziran 1946, Sayı:1017, s. 1.

[58] "Vatandaşlık Samimiyeti", *Halkın Sesi*, 22 Haziran 1946, Sayı:1025, s. 1.

[59] "Seyyar Satıcılar Kaldırılırken", *Halkın Sesi*, 19 Temmuz 1946, Sayı:1051, s. 1.

[60] "Belediyeler", *Halkın Sesi*, 22 Temmuz 1946.

Kıbrıs'ta İkinci Dünya Savaşı sonrasında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Savaş sonrasındaki küresel düzeni kurmakla görevlendirilen Birleşmiş Milletler Teşkilatı Şartı'nda sömürgelerin tasfiye edilmesi ve sömürge halklarına kendi geleceklerini belirleme hakkının (Self Determinasyon) tanınmasına dair hükümler[61] Rumların Enosis planlarını da etkilemiş ve farklı siyasi görüşlere sahip Rum örgütleri 1949 yılından itibaren bu amacın elde edilebilmesi için birlikte hareket etmeye başlamışlardır[62]. Bu durumun yarattığı etkiler sonraki yıllarda yaşanacak olayları şekillendirirken, aynı yıl yapılan bir başka düzenleme ile belediye seçimlerinde oy kullanacak kişilerin listesinin hazırlanması muhtarların sorumluluğuna verilmiş ve hazırlanan listelerin bir ay askıda kalması kararlaştırılmıştır[63]. İlave olarak Sömürge Sekreterliği tarafından yayımlanan bir başka tebliğ ile seçim güvenlik tedbirleri de duyurulmuştur. Bu kapsamda; seçim günü alkollü satış yapılmaması, hoparlör kullanılmaması, siyasi toplantılar düzenlenmemesi, kalabalıkların oy verme yerine yakın bölgede bulunması yasaklanmış, köylerden seçim alanına gelen yolların açık olmasını sağlayacak düzenlemelerin önceden yapılması kararlaştırılmıştır[64].

Self Determinasyon ilkesi kapsamında bir araya gelen sağcı ve solcu Rum örgütlerin dayanışması yerel seçimler esnasında bozulmuştur. AKEL partisi taraftarları ile sağcı ideolojiyi temsil eden Ortodoks Kilisesi sempatizanları arasındaki gerginlik zaman zaman çatışmaya da dönüşmüştür. Bu kapsamda; Limasol kazasında AKEL sempatizanları Kilise taraftarlarının oy vermelerini engellemiş, Larnaka'daki benzer olaylar sırasında taraflar arasındaki arbedeyi önlemeye çalışan polis müfettişi yaralanmış, Lefkoşa'daki arbedede ise iki kişi hayatını kaybederken 50 kişi yaralanmış, Mağusa'da AKEL taraftarı 90 kişi tutuklanmış, sağcı adayların zaferi ile sonuçlanan Girne'de ise seçim zaferini kamyon kasasında kutlayan kişiler Lapta ve Karava'da AKEL taraftarlarınca taşlanmışlardır[65].

Belediye seçimleri sonucunda yenilenen kadrolar, tıpkı önceki dönemlerde olduğu gibi, Kıbrıs Türklerinin beledî hizmetlerinden adil ve hakkaniyet ölçüsünde yararlanmalarına dair herhangi bir girişimde bulunmamışlardır.[66].

Kıbrıs'taki belediye seçimlerinin üzerinden henüz bir yıl geçmiş olmasına rağmen Belediye Kanunu yeniden değiştirilmiştir. *Belediye Yasalarını Değiştiren Kanun, 1930 – 1948* başlığı ile 3 Haziran 1950 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemede Sömürge Valisine; Kanun'da yer alan herhangi konuya dair işlevi yürürlüğe koymak amacıyla, belediye meclisini feshetme, söz konusu meclisin yetkilerine sahip olacak yeni bir belediye meclisi atayabilme yetkisine sahip olmuştur[67].

---

[61] Mehmet Atay, "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu" *Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Avrasya Dosyası, BM Özel, C.VIII, S.1 (İlkbahar 2002), s. 299–309; http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/299-309%20Mehmet%20Atay.pdf, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2026).

[62] Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2024, s. 189.

[63] *FCO 141-3262-9*, Municipal Elections 1953, 1949 Reports Introductions.

[64] *FCO 141-3262-11*, Municipal Elections 1953, From Colony Secretaries to Commisioners sent information, S.14/53, 3rd February 1949.

[65] *FCO 141-3262-11*, Municipal Elections 1953, From Nicosia Commissioner's Office to Colony Secretary sent information, C.N. 171/53, 16th February 1949.

[66] Limasol Belediye Meclisi Türk üyeleri, Rum Belediye Başkanının Türk toplumunun beledî hizmetlerinden nüfusları oranında hizmet alacağına dair açıklamasını kınamışlar, taraflı söylem ve uygulamalarını ise şikâyet etmişlerdir; *FCO 141-2982-40* Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, Secret, From Limosal Commissioner to Colony Secretary, 170/41, Secret, 26th July 1949. Larnaka Belediye Meclisi Türk üyesi Suphi Kenan tarafından Sömürge Yönetimine gönderilen ve benzer tepkileri içeren yazıda; Belediye Başkanının Türk üyelerinin görüşlerine başvurmadan keyfi davrandığının şikâyeti yapılmış ve Sömürge Yönetiminin Kıbrıs Türklerinin haklarını korumak için ne yapmayı planladığını öğrenmek istediği ifade edilmiştir. *FCO 141-2982-40* Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50, From Limasol Commissioner to Colony Secretary, 1.32/45, Secret, 26th November 1949.

[67] *The Cyprus Gazette*, No:3500 of 3rd June,1950, The Statute Laws of Cyprus No:11 of 1950, "A Law to Amend The Municipal Corporation Laws, 1930 to 1948", ss. 37-38.

Kıbrıs'ta bir sonraki belediye seçimleri 1953 yılı mayıs ayında yapılmıştır. Seçimler sonrasında Dr. Dervis Lefkoşa Belediye Başkanı olarak tekrar seçilmiştir.[68]. İngiliz Sömürge Yönetimi raporlarında, seçilen Rum Belediye Başkanlarının büyük bir kısmının sol görüşlü AKEL'in adayları olduğu ifade edilmiştir[69].

Yerel yönetim organlarının yeniden belirlendiği 1953 yılından bir yıl sonra Kıbrıs'ta toplumlararası gerginlikler başlamıştır. Yunanistan, 1954 yılı ağustos ayında Kıbrıs halkına kendi geleceğini belirleme hakkının tanınması amacıyla BM'ye başvurmuştur. BM Genel Kurulu'nda 16 Aralık 1954 tarihinde yapılan oylamada Yunanistan başvurusu reddedilince Kıbrıs'ta İkinci Rum İsyanı çıkmıştır[70]. İngiliz Sömürge Yönetimi iki gün süren isyanı zorlukla bastırılabilmiştir. Ancak Rumlar, Enosis'i şiddet aracılığıyla elde etme düşüncelerini 1 Nisan 1955 tarihinde EOKA paramiliter örgütü aracılığıyla uygulamaya başlamışlardır. Kıbrıs'ta yeni bir dönemi başlatan bu gelişme üç buçuk yıl sürmüş ve çatışmaların Kıbrıs Türklerine de sirayet etmesinden dolayı toplumlararasında zaten pamuk ipliğine bağlı olan ilişkiler kopmuştur[71]. Lefkoşa Türk Belediyesi toplumlararası ilişkilerin iyiden iyiye gerginleştiği bu dönemde kurulmuştur.

Lefkoşa Türk Belediyesi (1958-1960)

Kıbrıs'taki gelişmeler dikkate alındığında 1958 yılı özel bir öneme sahip olmuştur. Söz konusu yılda; Rumlar ile Türkler arasındaki gerilim en üst seviyeye çıkmış, toplumlararası çatışmalar genişlemiş, Lefkoşa'daki Türk ve Rum mahalleleri tel örgülerle ayrılmış, iki toplumun bir arada yaşama ve yönetme iradesi ortadan kalkmıştır. Bu durum Birleşik Belediyelerin çalışmasını imkânsız hale getirince Kıbrıs Türkleri kendi belediyelerini kurma kararı almışlardır.

Bu karar, Kıbrıs'ta 76 yıldır uygulanan Birleşik Belediyeler sisteminin de sonu olmuş ve Lefkoşa Türk Belediyesi, Türk mahallelerinin beledi hizmetlerinden yeteri kadar yararlanamadıkları ve Rumların isteyerek Türk mahallelerindeki ihtiyaçları karşılayacak kararları almadıkları gerekçesi ile 16 Haziran 1958 tarihinde kurulmuştur[72].

Lefkoşa Türk Belediyesi, ilk toplantısını Evkaf İdaresi Müdürü Halit Ali Rıza Bey'in çağrısı üzerine yapmıştır. Halit Ali Rıza, Dr. Tahsin Gözmen, avukat Ümit Süleyman, tüccar Ekrem Ferdi Sarper, eczacı Macit Tevfik ve Niyazi Uludağ'ın katıldığı ilk toplantıda Kıbrıs'taki her kazada ayrı bir Türk belediyesinin kurulmasına öncülük etmek amacıyla Lefkoşa Türk Belediyesi kurulması kararı alınmıştır. Aynı toplantıda Dr. Tahsin Göze Belediye Başkanlığına, avukat Ümit Süleyman ise Asbaşkanlığa seçilmişlerdir[73].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapacağı hizmetlerin ilk maddi kaynağını ise Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (1000 sterlin) ile Evkaf İdaresinin (400 sterlin) bağışları oluşturmuştur. Ancak mevcut bağışların belediyenin görevlerini yerine getirmesine

---

[68] 1953 yılında yapılan seçimler sonucunda Belediye Başkanı olarak seçilen kişiler: Dr. Dervis (Lefkoşa), Adamantos (Limasol), Christolides (Larnaka), Dr. Iacovides (Baf), Kalavas (Lapta) ve Dr. Demetriades (Girne). *FCO 141-3262-84*, Telegram From Governer Cyprus to Secretary of State, No.179, "Municipal Elections in District Towns", 18.5.1953; *FCO 141-3262-110-117*, From Commisisoner's Office Nicosia to Govenment of Cyprus, Confidental, C.N. 171/53, 27th June May 1953.

[69] *FCO 141-3262-93,94*, Summary of The Cyprus Press, "Confidental, 20th May 1953.

[70] İkinci Rum İsyanı ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Mehmet Balyemez, "İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Nisan 2021 (37),103, ss. 217-252.

[71] Rum paramiliter örgütü EOKA tarafından 1 Nisan 1955 tarihinde başlatılan ve 1958 yılı ağustos ayına kadar devam eden İsyan ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası; EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955) (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", *Tarihin Peşinde*, Yıl 2021, Sayı:25, ss. 249-269.

[72] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Haziran 1958 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/ltb-tarihcesi, (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2026).

[73]. Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Haziran 1958 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2026).

yetmeyeceğinden dolayı 17 Haziran 1958 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında vergi gelirleriyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte personel ihtiyacı Lefkoşa Birleşik Belediyesi'nde çalışan Türklerden karşılanmış, Birleşik Belediye'de çalışan Türk işçilerin tasarrufunda kalan her türlü eşya, taşıt ile nakit para makbuz karşılığında teslim alınmış ve Lefkoşa Türk Belediyesi envanterine/bütçesine kaydedilmiştir[74].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kurulduğu 1958 yılı haziran ayında ne bir kanuni dayanağı ne seçimle işbaşına gelen meclisi ne de bütçesi olmuştur. Ancak Kıbrıs Türkleri, yaşadıkları mahallelerdeki ortak ihtiyaçları gidermek amacıyla kendine özgü bir kararla örgütlenmişler ve bir bakıma hem Rum toplumunun on yıllardır uyguladıkları taraflı politikalarına hem de İngiliz yönetiminin buna sessiz kalmasına tepki göstermişlerdir.

Kıbrıs Türklerinin kendi belediyelerini kurmaları Rumlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Lefkoşa Belediye Meclisi, kuruluşundan 10 gün sonra yaptığı üçüncü toplantısında bu konuyu ve vergi düzenlemelerini gündemine almıştır. Lefkoşa Belediye Başkanı ve Yardımcısı ile bir meclis üyesinin katıldığı toplantıda[75]; aynı zamanda avukat olan Başkan Yardımcısının, şikâyetleri inceleyip yanıt vermesi kararı alınmış, çeşitli meslek gruplarına uygulanacak vergi tarhları belirlenmiş, Lefkoşa Komiseri ile inşaat ruhsatlarının nasıl ve kim tarafından verileceği konusunun koordine edilmesi, Küçük Kaymaklı Köy Salhanesinin ıslah edilmesi veya yeni salhane inşa edilmesi kararlaştırılmıştır[76].

Lefkoşa Türk Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen, meclis üyeleri Ekrem Ferdi ile Macit Tevfik arasında 19 Eylül 1958 tarihinde yapılan toplantıda; Türk mahallerindeki sokak aydınlatmasının yetersizliği Sömürge Yönetimi nezdinde protesto edilmiş, belediye pazarında sebze satışı için köylülerin bilgilendirilmesi ve bu amaçla köylüyü teşvik etmeleri için öğretmenlere mektup yazılması, pazara soğuk hava deposunun yapılması ile belediye gelirlerinin arttırılmasına dair kararlar alınmıştır[77].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin aldığı kararlarda dikkate çeken ayrıntının sokak aydınlatmalarındaki aksaklığın Sömürge Yönetimi'ne şikâyet edilmesi olduğu söylenebilir. İngiliz Sömürge Yönetimi'nin Birleşik Belediye Kanunu'na aykırı olarak kurulan Lefkoşa Türk Belediyesi'nin şikâyetine muhatap olması üzerinde düşünülmesi gereken bir ayrıntıdır.

İngiltere ve ABD, Kıbrıs'ta toplumlararası çatışmaların yarattığı hassasiyetin NATO üyesi olan Türkiye ile Yunanistan'ın da karşı karşıya gelmesine yol açabilme ihtimaline karşı yeni bir planı devreye sokmuştur. İngiltere Başbakanı Maurice Harold Macmillan'ın adıyla bilinen planda Kıbrıs'ta çatışmaların sona erdirilmesi ve NATO'nun güneydoğu kanadındaki gerginliğin sona erdirilmesi öngörülmüştür. Türkiye, Macmillan Planı'nı kabul etmiş ve 1 Ekim 1958 tarihinde Burhan Işın'ı Lefkoşa Konsolosu olarak görevlendirmiştir. Kıbrıs'ın geleceğine dair bu gelişmenin yaşandığı dönemde Başbakan Macmillan, ayrı belediyelerin kurulması ve çalışmaları amacıyla ayrıntılı bir rapor hazırlaması için 26 Eylül 1958 tarihinde B.C. Surridge başkanlığında üç kişiden oluşan bir heyet görevlendirmiştir[78]. Yunanistan Başbakanı Karamanlis de planı kabul edince 1959 yılı şubat ayında önce Zürih'te Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları arasında yapılan görüşmelerde Kıbrıs'ın geleceğine dair uzlaşı sağlanmış, sonra ise Londra'da Kıbrıs Türk ve Rum liderlerinin de katılımı ile beşli görüşmeler başlamış

---

[74] Aynı Karar.

[75] Encümen gibi değerlendirilebilir.

[76] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 25 Haziran 1958 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:17 Ocak 2026).

[77] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 19 Eylül 1958 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:17 Ocak 2026).

[78] Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960) Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2000, s. 307.

ve ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'ne dair ilke kararları uluslararası nitelik taşıyan Antlaşma ile kayıt altına alınmıştır[79].

Surridge Raporu ile ilgili ilk bilgiler Mancester Guardian'da yer almıştır. *Surridge Proposal For Cyprus, Seperate Municipial Council* başlığı ile yayımlanan haberde; Başkent Lefkoşa ile dört kasabada (Girne hariç), bu kasabaların fiziki taksimine dayalı Türk ve Rum belediyeleri kurulacağı, bu ayrılıştan itibaren Türk kesimlerinin sınırları içinde kalan belediye emlâkının Türk Belediyelerinin malı olacağı ve bunlarla ilgili ödenmemiş krediler ve kredi taksitleri varsa, ödenmelerinden Türk belediyeleri sorumlu olacağı, ayrı belediyelerin sınırları içinde tüm vatandaşlar için tek bir seçim listesi hazırlanacak ve her kesim, kendi içinde azınlık durumundaki Türk ve Rumların da Türk ve Rum belediye meclislerinde temsil edilmelerine olanak tanıyacağı, Belediye başkanları, Belediye meclisi üyeleri tarafından değil de, doğrudan seçmenler tarafından seçileceği, çöp toplama ve kanalizasyon gibi genel hizmetlerin hükümetin sorumluluğunda olacağı, taşınmaz mal vergilerinin masrafları karşılayacak şekilde arttırılacağı ve liman ve tartı ücretlerinin liman yönetimi tarafından toplanıp Rum ve Türk belediyelere ödeneceği haberleştirilmiştir[80].

Kıbrıs'ın beş büyük kazasında ayrı belediyelerin kurulmasına dair Surridge Raporunda da yer alan öneriler Ada'da yaşanan toplumlararası soruna çözüm bulunması amacıyla başlatılan görüşmeleri olumsuz etkilememesi için tarafların uzlaşısına bırakılmıştır[81].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin sonraki toplantısı Kıbrıs'ın geleceğine dair kararların alınacağı 1959 yılı şubat ayı ilk haftasında yapılmıştır. Lefkoşa Türk Belediyesi Başkanı Dr. Tahsin Gözmen, Asbaşkan Ümit Süleyman ile üyeler Ekrem Ferdi Sarper ile Macit Tevfik'in katıldığı toplantıda; kendilerine ait yapılarında tadilat yapma isteğinde bulunan kişilerin talepleri değerlendirilmiş, Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kurulduğu 16 Haziran 1958 ile 31 Aralık 1958 tarihleri arasında yapılan faaliyetlere dair Şube Şeflerinin raporları okunmuş ve onaylanmış, 1958 yılı bütçesi onaylanmış ve bütçenin halka da duyurulmasına, Belediye'nin en önemli işlerinden biri olarak kabul edilen pis su kuyularının temizlenmesinde kullanılacak bir adet makinenin alımına ve bu amaçla 500 sterlin tahsis edilmesine ve Belediye memurları için üniforma yaptırılmasına karar verilmiştir[82].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin bir sonraki toplantısı, kuruluş yıldönümüne denk gelen 16 Haziran 1959 tarihinde yapılmıştır. Toplantıda; Lefkoşa Türk Belediyesi'nin bir yıllık icraatları değerlendirilmiş ve Belediye'ye bağlı farklı şubelerin faaliyet raporları ile 16 Haziran 1958 – 31 Mayıs 1959 dönemine ait bilanço onaylanmış, Belediye'nin ihtiyaç duyduğu muhtelif malzemenin alımı için bütçeden 9 bin sterlin tahsis edilmesi, hem 1958 hem de 1959 yılına dair emlâk vergilerinin İngiliz Sömürge Yönetimi'ne ödenmemesi için halka çağrı yapılması kararlaştırılmıştır[83]. Emlâk vergisinin Hükümete ödenmemesine dair alınan kararın, Kıbrıs Türklerinin kendi inisiyatifi ile kurduğu Lefkoşa Türk Belediyesi'nin İngiliz Sömürge Yönetimi'nin *de facto* olarak kurulan bu özgün örgütlenmeye dair henüz bir hukuki düzenleme yapmamasına dair bir tepki olarak değerlendirilebilir. Lakin Kıbrıs Türklerinin haklı gerekçelere dayalı olarak 16 Haziran 1958 tarihinde ve yürürlükteki Birleşik Belediye Kanunu'na aykırı olarak kurdukları Lefkoşa Türk Belediyesi'nin İngiliz Sömürge Yönetimi tarafından hâlâ görmezden gelmesine dair toplum tepkisi bu kararla vücut bulmuştur.

---

[79] Ortaklık Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunu hazırlayan koşullar ile Zürih ve Londra Antlaşmaları ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Gazioğlu, *a.g.e.*, ss.1-110; Zürih ve Londra Antlaşmaları ayrıntılı bilgi için bkz: *FCO 141-4405* Implementation Zurich & London Agreements, 1959-60.

[80] Mancester Guardian, "Surridge Proposal For Cyprus, Seperate Municipial Council", 9th January 1959'dan aktaran Gazioğlu, *a.g.e.*, ss.7-8.

[81] Evangelos, Averoff, *Last Opportunities, The Cyprus Questin, 1950-1963*, New York 1986, s.311.

[82] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 21 Şubat 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:18 Ocak 2026).

[83] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Haziran 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:18 Ocak 2026).

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin bir sonraki toplantısı 9 Temmuz 1959 tarihinde yapılmıştır. Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen'in katılmadığı toplantıda Asbaşkan Ümit Süleyman, Ekrem Ferdi Sarper ve Macit Tevfik hazır bulunmuştur. Toplantıda; şirket veya ortaklık halinde çalışan iş yerleri haricindeki işletmelerin 1959 yılına dair vergilerinin 1958 yılındaki ile aynı olduğu, şirket ve ortaklık halinde olan bu işletmelerin yeni vergi narhlarının daha sonra belirleneceği, kadro fazlası yedi işçinin iş akitlerinin feshedilmesi, Belediye çalışanı şoförler ile hayvan pazarında tahsildar olan görevlinin de üniforma giymesi, amelelerin üniforma giymesine dair kararın Meclis'te görüşmesinden sonra kararlaştırılacağı, Kıbrıs Türk Futbol Federasyonu'nun dilekçesi doğrultusunda *Lefkoşa Belediye Hududu dahilinde gerek hariçten getirilen gerekse yerli takımlarla yapılacak umum futbol temaslarından Belediye Vergisi olarak %10 temaşa vergisi alınmasına...*, Merkezi Belediye Pazarı Çarşı İşleri Şefi'nin bürosuna telefon hattı çekilmesi amacıyla İngiliz Sömürge Yönetimi ilgili birimine müracaat edilmesi, yazlık sinema işletme ruhsat bedellerinin güncellenmesi, Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kurulduğu günden itibaren şahsi aracını belediye hizmetlerinde kullanan İdare Memuru Niyazi Uludağ'a 40 sterlin ödenmesi kararları alınmıştır[84].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin bir sonraki olağan toplantısı 1959 yılı eylül ayı son haftasında yapılmıştır. Belediye Başkanı, Asbaşkan ve iki üyenin katıldığı toplantıda: Belediye işçileri ile memurların özel işlerde çalıştırılmaması ve bu konuda Belediye memurlarının uyarılmaları, hangi şubede çalışırsa çalışsın Belediye memurlarının günlük işlerini mutlaka kayıt altına almaları ve ay sonunda da bu kayıtlardan istifade edilerek raporların hazırlanması, Lefkoşa Türk Belediyesi'nin yeniden organize edilmesi için bir çalışma başlatılması, Belediyenin temizlik faaliyetlerinin yeterli olmadığı, bu eksikliğin giderilmesi için 10 amelenin daha istihdam edilmesi ve Temizlik Şubesinin kontrollerini sıklaştırması, şehir içinde başı boş gezen köpeklerin itlafı için tedbir alınması ve bu konuda halkın bilgilendirilmesi, özel günlerde bedava gösterilen filmler için de sinema sahiplerinden 10 sterlin vergi alınması kararlaştırılmıştır[85].

Lefkoşa Türk Belediyesi, kontrolsüz olarak yapılan ve gayrisıhhi hayvan kesimlerine dair kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla basın aracılığı ile duyuru yapmıştır. Nacak gazetesinde 9 Ekim 1959 tarihinde yayımlanan ilanda; bazı kasapların mezbahaneler haricinde, Belediye sınırları dışında sıhhatsiz ortamlarda kesim yaptıkları ve bunları Lefkoşa'da sattıklarının tespit edildiği belirtilmiş, halkın bu kişilerden et almamaları tavsiyesinde bulunulmuştur[86].

İngiliz Sömürge Yönetimi, bir yılı aşkın süredir faaliyette bulunan Lefkoşa Türk Belediyesi de dahil beş büyük kazada ayrı belediyeler kurulmasına dair 1959 yılı ekim ayında yürürlükteki Birleşik Belediyeler Kanunu'nda düzenleme yapmıştır. Bir bakıma Kıbrıs Türklerinin Lefkoşa'da 16 Haziran 1958 tarihinde *de facto* olarak kurdukları Belediye'nin meşruiyetini sağlayacak düzenleme 12 Ekim 1959 tarihinde *Türk Belediye Komiteleri (Geçici Hükümler) Yasası* başlığı altında yürürlüğe sokulmuştur. Söz konusu düzenlemede; Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol ve Baf'ta yaşayan Türklere kendi belediyelerini kurma hakkı tanınmış, mevcut Birleşik Belediye Kanunu kapsamında Türk Belediyelerine mali haklar verilmiş, ayrı belediyelerin kurulacağı kazalarda yaşanacak sorunlara çözüm üretmek amacıyla Türk ve Rum Belediye Meclislerinden ikişer kişinin katılacağı komisyonların kurulması kararlaştırılmıştır[87]. Böylece Lefkoşa'da yaşayan Türklerin kendi iradeleriyle 16 Haziran 1958 tarihinde kurdukları Türk Belediyesi, İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde Kıbrıs Türklerinin kamusal alanda hizmet veren ilk özgün yerel örgütlenmesi olmuştur.

---

[84] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 9 Temmuz 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi:18 Ocak 2026).

[85] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 29 Eylül 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi:18 Ocak 2026).

[86] "Türk Belediyesinden", *Nacak*, 9 Ekim 1959, s.3; "Türk Belediyesinden", *Nacak*, 16 Ekim 1959, s.3.

[87] Miralay, *a.g.e.*, ss.20-21.

Lefkoşa Türk Belediye Meclisi, hukuki dayanağa sahip olduktan sonraki ilk toplantısını 16 Ekim 1959 tarihinde yapmıştır. Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen, Asbaşkan Ümit Süleyman, üyeler Ekrem Ferdi Sarper ile Macit Tevfik'in katıldığı toplantıda; Sömürge Yönetimi'nin 33/59 sayılı Türk Belediye Komiteleri Yasası'nın 12 Ekim 1959 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandığı ve Lefkoşa Türk Belediyesi komisyonlarının kanunen tanınmasından dolayı Lefkoşa'da ikamet eden Türklerden Belediye'ye ait vergi ve harçları tahsil etmeye hukuken yetkili kılındığı karar defterine kaydedilmiş, Hükümet tarafından Belediyenin resmen tanınmış olmasından dolayı; ihtiyaç duyulan bir mühendisin istihdam edilmesi, Belediye sınırları içerinde trafik ışıkları ve işaretlerinin yerleştirilmesi ile Belediye memurlarının üniformalarının diktirilmesi için Hükümet nezdinde girişimde bulunulması kararlaştırılmıştır[88]. Lefkoşa Belediye Meclisi kararlarında da açıkça görüleceği üzere Birleşik Belediye Kanunu'nda yapılan düzenleme ile meşruiyet kazanılmış olmasından dolayı Hükümet nezdinde yapılan girişimlerin kapsamı genişletilmiştir.

Lefkoşa Türk Belediyesi, Birleşik Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonraki ikinci toplantısını 16 Kasım 1959 tarihinde yapmış ve aşağıdaki kararları almıştır:

a. Türk mahallerinde yapılan isim değişikliklerinin İtfaiye Müdürlüğü ile de koordine edilmesi,

b. Hizmet binalarının inşa edilmeden önce imar planların İtfaiye Müdürlüğüne bilgi verilmesi,

c. İtfaiye Müdürlüğünden, herhangi bir yangın veya fevkalade bir durum sırasında en kısa zamanda olay mahalline gidileceğine dair teminat alınması,

ç. Türk semtindeki sokak aydınlatmalarının sürekli arızalı olması ve mevcut elektrik direklerinin kaldırılması konusunda Sömürge Yönetimi Elektrik Dairesi ile yapılan görüşmelerden sonuç alınmadığının Hükümete iletilmesi,

d. Dr. Ziver Kemal'in Belediye Doktoru, Emel S. Erkan'ın ise Belediye Mühendisi kadrosunda yarı zamanlı olarak ve ayda 20 sterlin ücretle istihdam edilmesi,

e. Veteriner Dairesinde görev yapmak üzere Mustafa Turgut'un ayda 30 sterlin maaşla istihdam edilmesi,

f. Tevfik Fikret Sokağının asfaltlanması,

g. Selimiye Camii ve Bedesten arasındaki sokağın trafiğe açılması için Polis Trafik Şubesi, Belediye Mühendisi ve Meclis Üyesi Ekrem F. Sarper tarafından gerekli incelemelerin yapılması ve bu amaçla yazılacak raporun Belediye Meclisinin onayına sunulması,

h. Turgut Avkıran tarafından Belediye'ye bir adet yol silindirinin alınmasına dair teklifin bütçe yetersizliğinden dolayı reddedilmesine,

ı. Türk semtinde bulunan ve Rumca olan sokak isimlerinin değiştirilmesi[89],

i. Başıboş dolaşan sahipsiz köpekler sorununun Hükümete iletilmesi,

k. Küçük Kaymaklı'da bulunan eski davar kesim yerinin yıktırılması,

l. 1958 ve 1959 yıllarına ait emlâk vergilerini ödemeyenler için uygulanacak olan %5 ceza tutarının 31 Aralık 1959 tarihine kadar ertelenmesi,

---

[88] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Ekim 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:18 Ocak 2026).

89 Lefkoşa Türk mahallesinde isimleri Türkçeleştirilen sokaklar: Thebes (Toros), Apostolos Louka (Alsancak), Loukianos (Lale), Lissiu (Lozan), Korinthos (Kadife), Ellis (Ege), Marathonos (Marmara), Plateon (Pınar), Phrixos (Ferah), Pelopidas (Poyraz), Valaoridu (Vefalı), Sarantaporos (Yiğit), Chrisostomos Smirnos (Hilal), Doksadu (Devrim), Aetomilitsas (Asker), Danglis (Doğan). Ayrıntılı bilgi için bkz. Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Ekim 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:22 Ocak 2026).

m. Mahkemelerde görülen trafik davalarında verilen cezaların 12 Ekim 1959 tarihinden itibaren Türk Belediyelerine yatırılmasına dair ilgili makamlara tebligat gönderildiğinin duyurulması,

n. Belediye hizmetlerinden olan aşağıdaki konuların Sömürge Valisine iletilmesi;

(1) Hayvan Pazarı ile köpekleri telef etmek maksadıyla uygun binaların inşası için Hükümet ait olan Hamit Mandres yolunda bulunan Hali Land'ın Belediye'ye verilmesi,

(2) Eski Türk Kabristanı'nın yanında bulunan döner kavşak ve yolların genişletilmesini içeren projenin Hükümet tarafından tatbik ve icrası,

(3) Atatürk Meydanı'ndaki Mahkeme ve diğer Hükümet daireleri duvarlarının içeriye alınarak duvarlara nazır yolun genişletilmesi,

(4) Aşağıdaki kamu işlerinin icrası için Hükümetten 50 bin sterlin borçlanılması,

(a) Belediye binası inşası,

(b) Girne Giriş Kapısı'ndan Lefkoşa Komiseri'nin evine giden Tanzimat Sokağının ıslahı,

(c) Fatin Rüştü Zorlu Caddesinin (Girne Caddesi) genişletilmesi için istimlak usulüyle veya hususi anlaşma ile şehir planlama projesi dahilinde bulunan binaların caddeye nazır kısımlarının satın alınması.

(d) İdadi ve Yavuz Selim sokaklarının ıslah ve genişletilmesi.

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin 16 Kasım 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlarda hukuki meşruiyet kazanılmasının yarattığı özgüven ile bunun yansımalarının görüldüğü ifade edilebilir. Hem Rumca sokak isimlerinin Türkçeleştirilmesi hem Elektrik Dairesinin sorumlu olduğu işlerdeki aksamanın Hükümete şikâyet edilmesi hem de Türk semtlerindeki projeler için Hükümetten maddi destek talep edilmesi kararlarının bu kapsamda olduğu söylenebilir.

Kıbrıs'taki gelişmelerin yeni bir safhaya evrilmeye başlandığı 1959 yılı aralık ayında, yakın bir gelecekte bağımsızlığını ilan edecek olan, Ortak Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçimleri de yapılmıştır. Makarios III, Ortaklık Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına, Dr. Fazıl Küçük ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak seçilmişlerdir[90].

Lefkoşa Türk Belediyesi 1959 yılının son toplantısını 4 Aralık 1959 tarihinde yapmıştır. Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen'in başkanlığında yapılan toplantıda Türk semtindeki beledi hizmetlerin düzenlenmesi amacıyla bazı kararlar alınmıştır. Bu kapsamda olmak üzere, Türk mahallerindeki trafik kontrol ve işaretleri ile ilgili hazırlanan planın Meclis'in onayına sunulması, Gençlik Teşkilatı Başkanı[91] tarafından gönderilen dilekçe kapsamında umuma açık sinemalardaki hijyen eksikliğinin giderilmesine dair çalışmaların başlatılması, ilan, reklam vb. amaçlar için uygun yerlerin inşa edilmesi, sokaklardaki trafik akışını engelleyen aydınlatma direklerinin kaldırılması için Elektrik Dairesine müracaat edilmesi, Mektep Komisyonu ile yapılan anlaşma kapsamında Selimiye İlkokulu'nun İdadi ve Müftü Asım sokaklarına bakan duvarların yıkılarak genişletilmesine karar verilmiştir[92].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin, Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğinin yerel toplumların ortaklığına terk edileceği 1960 yılındaki ilk toplantısı 25 Ocak 1960 tarihinde yapılmıştır. Belediye Meclisi tarafından alınan kararlar daha çok vergilendirme ve ruhsat ücretlerine dair düzenlemelere dair olmuştur. Belediye

---

[90] Vehbi Zeki Serter, *Adım Adım Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1963)*, Genelkurmay Başkanlığı ATASE Yayınları, Ankara 2014, s.51.

[91] Kıbrıs Türk Gençlik Teşkilatı, Başkanı Celal Hordan.

[92] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 04 Aralık 1959 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi:23 Ocak 2026).

gelirlerini arttırılması amacıyla uygulanan politikaya ilave olarak dikkat çeken bir başka ayrıntı ise sokak aralarında ve gayri sıhhi yapılan hayvan kesimlerinin önlenmesi ve bu konuda alınan tedbirlerin arttırılması, buna rağmen kaçak kesim yapanların cezalandırılmasına yönelik kararlılık öne çıkmıştır[93]. Kaçak hayvan kesimi ile ilgili alınan karar hem gayri sıhhi kesimlerin engellenerek halk sağlığının korunması hem de mezbahanede yapılacak kesimlerden alınan ruhsat gelirlerinden mahrum kalınmaması amaçlanmıştır.

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin 1960 yılındaki ikinci toplantısı 1 Şubat'ta yapılmıştır. Bu toplantıda daha çok sorumluluk alanındaki kentsel düzenlemelere dair kararlar alınmıştır. Bu kapsamda planlanan düzenlemelerin hayata geçirilmesi için gerekirse Şehir Planlama Dairesi ile temasa geçilmesi de kararlaştırılmıştır[94].

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin 4 Mart 1960 tarihinde yaptığı toplantıda; belediye örgütüne bağlı şubelerin çalışmalarının daha verimli olabilmesi için bir çalışma başlatılmasına, Belediye Meclisi yeni üyelerinin seçimler yapılan kadar geçici olarak tayin edilmeleri için Toplum Lideri Dr. Fazıl Küçük ile görüşülmesine karar verilmiştir. Aynı toplantıda Belediye gelirlerinin ana kaynaklarından birini oluşturan gayri menkul emlak vergisi ile ilgili de karar alınmıştır. Söz konusu karar doğrultusunda, mevcut Belediye Kanunu'nun 106 (1) amir maddesi gereğince, Lefkoşa sınırları içinde Türklere ait olan gayri menkullerden alınacak emlak vergisi %4 olarak belirlenmiştir[95].

Lefkoşa Türk Belediyesi, daha önceki aylardan farklı olarak, mart ayında ikinci kez toplanmıştır. Lefkoşa'daki mahalli ihtiyaçların özellik arz ettiği 1960 mart ayında ikinci toplantısını yapan Lefkoşa Türk Belediyesi özellikle hayvan pazarına olan ilginin azalması ve bunun vergi gelirlerine olumsuz yansımaları ele alınmış ve konunun Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ile Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği ile görüşülerek çözümlenmesi önerisi kabul edilmiştir. Lefkoşa'da *Taksim* adıyla kışlık bir sinemanın kurulması amacıyla Belediye'ye verilen dilekçenin kabul edildiği, bu amaçla hem arazi tahsisi hem de sinema inşa edilecek bölgeye giden yolların asfaltlanmasına dair yapılacak masrafların dilekçe sahibinden talep edilmesi, Fakir Yurdu'na 21 sterlin bağışta bulunulması, Lefkoşa'da Şehir Planına aykırı yapılan inşaatların tespit edilerek Sömürge Yönetimi Şehir Planlama Dairesine bildirilmesine, Lefkoşa'nın kuzeyinde bulunan Mandres bölgesindeki başı boş köpeklerin itlafına karar verilmiştir[96].

Ortaklık Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik hazırlıkların sonuna yaklaşıldığı 1960 yılı mart ayındaki üçüncü toplantı 24 Mart 1960 tarihinde yapılmıştır. Lefkoşa Türk Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen ile Asbaşkan Ümit Süleyman ile üyeler Sarper Hasan Tahsin ve Ekrem Ferdi'nin katıldığı toplantıda aşağıdaki kararlar alınmıştır[97]:

> 1. 1960 Yılının Bütçesi: Gelir ve giderleri gösteren tahmini bilançoya göre 1960 yılında tahminen £10,000 bir eksiklik göze çarpmaktadır. Meclis azami surette iktisada riayet etmek mecburiyetinde olduğundan lüzumundan fazla olarak çalıştırılan amele ve memurların durdurulmaları (İşten çıkarılmaları) mevzu bahis olacağından böyle bir teşebbüse girişmeden evvel Dr. F. Küçük ve Rauf R. Denktaş ile istişarede bulunduktan sonra 1960 yılı bütçesinin müzakere edilmesine karar verir.
>
> 2. 1959 yılında kendilerine meslek vergisi olarak Meclis tarafından tarh edilen miktarın fazla olduğuna itiraz eden vatandaşların itirazı incelenerek Meslek Vergisi Şefi tarafından sunulan listede görülen

---

[93] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 25 Ocak 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi:25 Ocak 2026).

[94] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 01 Şubat 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi:25 Ocak 2026).

[95] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 04 Mart 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi:25 Ocak 2026).

[96] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Mart 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi:29 Ocak 2026).

[97] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 16 Mart 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi:29 Ocak 2026).

vatandaşın mali durumuna göre ve ileri sürdüğü tezi göz önünde bulundurarak Meslek Vergilerinde bir indirim yapılmıştır.

3. Belediyemizin Karma Belediyeden ayrıldığı günden beri Belediye Pazarında elektrik cereyanı sarfiyatını gösteren pusulaların tediyesi için Elektrik Makamının Türk Belediyesine müracaatı üzerine bunların tediyesi tasvip olunur.

4. Gençlik Gücü İdare Heyeti Başkanı Bay Rifat Şener Meclise Galatasaray-Gençlik Gücü maçlarından temin edilen tahsilatın £1,094 olduğunu açıklar. Meclis, Şener Beyin açıkladığı meblağı doğru bularak £100 temaşa vergisinin alınmasına karar verir. Şener Bey bu kararı diğer idare arkadaşlarına ileteceğini ve alacakları kararı tekrar Meclise bildireceğine söz verir.

5. Yolların tamiratı ve asfaltlanması için yol müteahhitleri bulunan Saffet Hüdaverdi ve oğlunun Meclise sundukları teklif tetkik edilerek, şimdilik bu işin elimizdeki asfalt ekibiyle yapılmasına karar verilir.

6. Deveciler Sokağının Hafiz Lisani Sokağı olarak isimlendirilmesine karar verilir.

Lefkoşa Türk Belediye'sinin İngiliz Sömürge Yönetimi dönemindeki son toplantısı 10 Mayıs 1960 tarihinde yapılmıştır. İngiltere'nin Kıbrıs'taki egemenliğini Türk ve Rumların ortaklığına devretmeden önce yeni kurulacak devletin kuruluş esaslarının tamamlandığı 1960 yılı mayıs ayındaki toplantıda[98]; bazı vergilerin tahakkukunda karşılaşılan güçlükler, Girne Kapısı bölgesindeki yol genişletme çalışmaları ve burada bulunan hayvan pazarının uygun bir bölgeye taşınması, Belediye'de kısmı zamanlı çalışan bazı kişilerin durumları görüşülmüş ve 1960 yılı Belediye Bütçesi onaylanmıştır.

Lefkoşa'da yaşayan Türkler, Birleşik Belediye Meclisinde çoğunluğa sahip olan Rumların on yıllar boyunca beledi hizmetlerin karşılanmasındaki tarafgir tutumları ile söz konusu hizmetlerin Türk semtlerine de adil ve hakkaniyetli bir şekilde verilmesi konusundaki adaletten uzak tutum ve davranışları ile İngiliz Sömürge Yönetimi'nin bu duruma karşı tepkisiz kalması karşısında 16 Haziran 1958 yılında kendi belediyelerini kurmuşlar ve 1960'a kadar Türk semtlerine beledi hizmetleri vermişlerdir.

Sonuç

Kıbrıs'taki heterojen toplum yapısı yerel örgütlenmelere de yansımış, Ada toplumları kendi örgütlerini uzun yıllar boyunca yönetmişlerdir. Kıbrıs'taki demografik yapının öne çıkan iki unsuru olan Rumlar ve Türklerin yerel hizmet örgütlerinde birlikte yönetime katılmaları ise 19 yüzyılın ortalarından itibaren faaliyetlerine başlayan belediye teşkilatı ile mümkün olmuştur. Kıbrıs'taki Osmanlı yönetiminin son yıllarına rastlayan bu dönemdeki belediye örgütü karar organı olan meclislerdeki temsiliyette eşitlik dikkate alınmıştır. Birlikte yönetebilmenin esası olan uzlaşı ve kamu hizmetlerinin eşit dağıtımı anlayışı üzerine tesis edilen bu yaklaşım Ada yönetiminin İngiltere'ye devredilmesi ile değişmiştir.

Osmanlı Devleti, 19. yüzyıldaki konjonktürel gelişmelerinin de etkisiyle, 1878 yılında Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'ye devretmiştir. Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin esaslarını belirleyen düzenleme ise 1878 yılı eylül ayında yürürlüğe giren Anayasa olmuştur. Kıbrıs Anayasası'ndaki düzenlemelerde Ada'daki yerel toplumların anayasal organlar ile kamusal alanlardaki temsiliyeti, Osmanlı yönetimi döneminden farklı olarak, toplumların nüfusu ile orantılı olmuştur. Bu düzenleme ile birlikte Ada'daki çoğunluğa sahip olan Rumların söz konusu alanlardaki etkisi artarken Türklerin ise azalmıştır. Bu durum Osmanlı döneminde kendisine özerk bir yönetim kurma hakkı bahşedilmiş olan Rumların, Türklerle birlikte yönetme istek ve tutumlarındaki düşüncelerinin görünür olmasını sağlarken yüzyıllardır birlikte yaşadığı Türklerle ilgili düşüncelerinin de gün yüzüne çıkmasına imkân vermiştir.

Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi ile toplumsal yapıda herhangi bir değişiklik olmazken Rumların nüfus olarak çoğunluk olmalarından kaynaklanan avantajlı durumları merkezi ve yerel yönetimin her alanında etkili olmaya başlamıştır. Ada'nın gerçek sahibi olan Osmanlı Devleti'ni temsil eden Kıbrıs Türkleri, bu gelişmeden sonra hem merkezi ve yerel yönetim örgütlerindeki etkilerini artırmak hem de Osmanlı dönemindeki ayrıcalıklarına sahip olabilmenin mücadelesini vermeye başlamışlardır.

---

[98] Lefkoşa Türk Belediye Meclisi'nin 10 Mayıs 1960 tarihinde yaptığı toplantıda alınan kararlar, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf. (Erişim Tarihi:30 Ocak 2026).

Kıbrıs'ta faaliyet yürütülen belediye örgütü bu mücadelenin somut bir şekilde görünür olduğu alanlardan biridir. Lakin Kıbrıs'ta yönetimi ele geçiren İngiltere, anayasal organlarda yer almayı hayati önemde kabul ederken belediye meclislerini Rum ve Türklerin yönetimine bırakmıştır. Rumların belediye meclislerindeki sayısal çokluğu birlikte yönetme iradesinin asli unsuru olmalarına sebep olmuştur. Ancak Rumlar, bir asra yakı süre boyunca yerel örgütlenmenin temsili örgütü olan belediye meclislerindeki tutum ve davranışları ile birlikte yönetmek istememe iradesini oldukça açık ve kararlı bir şekilde göstermişlerdir. İngiliz yönetimi, Rumların tarafgir ve adalet anlayışından uzak olan bu tutum ve davranışına karşısında herhangi bir düzeltici mekanizmayı yürürlüğe sokmamış ve Türklerin demokratik isteklerini görmemezlikten gelmiştir.

Kıbrıs Türkleri hem Rumların beledi hizmetlerdeki tarafgir davranışlarını değiştirmemelerini hem de İngiliz yönetiminin bu duruma tepkisiz kalmaları karşısında, Birleşik Belediye Kanunu'na aykırı olarak, kendi belediyelerini kurmuş ve kendi toplumunun ihtiyaç duyduğu beledi hizmetlerini karşılamaya başlamıştır.

Türklerin Demokratik İsyanı olarak da tanımlanabilmesi mümkün olan bu girişim Kıbrıs tarihinde ilk ve tek özgün girişim olması bakımından önemli bir gelişmedir. Rumlar, İngiliz yönetimi boyunca yerel yönetimin etkili örgütü olan belediye karar organlarındaki avantajlı durumlarını hem kendi siyasi amaçları olan Enosis'i elde etmek amacıyla etkili bir şekilde kullanmışlar hem de yüzyıllardır birlikte yaşadıkları Türklerin en temel yaşamsal ihtiyaçları da içeren beledi hizmetlerden eşit ve adil bir şekilde istifade etmelerini engellemişlerdir. Kıbrıs Türklerinin Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kurulmasına dair aldıkları karar ile hem Rumların birlikte yönetmek konusundaki isteksizliklerine hem de İngiliz Sömürge Yönetimi'nin bu duruma müdahil olmamasına tepkilerinin bir sonucu olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Akbaş, Halil Emre, Bozkurt, Serdar ve Yazıcı, Kübra, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Eylül 2018, Özel Sayı, ss.167-181.

Anderson, John and Webb, Sidney, *Colonial Office List For 1889, Historical and Statistical Information*, Twenty-Eight Publication, London 1890.

Atay, Mehmet, "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu" Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Avrasya Dosyası, BM Özel*, C.VIII, S.1 (İlkbahar 2002), s. 299–309; http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/299-309%20Mehmet%20Atay.pdf, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2026).

Averoff, Evangelos, *Last Opportunities, The Cyprus Questin, 1950-1963*, New York 1986.

Balyemez, Mehmet, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2024.

_____; "İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Nisan 2021 (37),103, ss. 217-252.

_____ "Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası; EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955) (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", *Tarihin Peşinde*, Yıl 2021, Sayı:25, ss. 249-269.

Bayğın, Akif, "Anadolu'da Müslüman Toplum İnşa Etme Sürecinde Ahi Teşkilatı", *Dünya Multidisipliner Araştırma Dergisi*, Yıl:2021, Cilt:4, Sayı:1-2, ss.1-15.

Birinci, Ergin B., *M. Necati Özkan (1899-1970)*, 1. Cilt, Necati Özkan Vakfı, Lefkoşa 1997.

Cyprus, Minutes of The Legislative Council of The 1925, Session of The 1925 Volumu:XXXVII, Part I, Nicosia 1926.

Çadırcı, Musa, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'nin Yönetimi (1826-1839)", *Belleten*, Yıl 1987, Cilt: 51 Sayı: 201, ss.1215-1240.

Demiryürek, Mehmet, "Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876)". *Belleten*, S. 84, No. 301, s. 1115-1142.

_____, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1885-1908)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:5, Sayı: 41, ss.1 19; https://asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=12007 (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2026).

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hukuk Müşavirliği.

_____, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti.

_____, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Hariciye Nezareti, Mektub-i Kalemi.

_____, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs.

_____, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Kıbrıs, Millî Araştırma Arşiv Fetva Eminliği Evrakı.

Foreign and Commonwealth Office (FCO) 141-3262-10, Municipal Elections 1953, Municipal Elections 1949.

FCO 141-2982, Claims of Moslem Councelliors with regard to the Adminastriation of Municipial Affairs, 1946-50.

FCO 141-2962, Surcharges Mayor and Municipal Council of Larnaka.

FCO 141-3262-9, Municipal Elections 1953.

FCO 141-4405 Implementation Zurich & London Agreements, 1959-60.

Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960) Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2000.

Halkın Sesi, 28 Nisan 1943.

Halkın Sesi, 28 Eylül 1943.

Halkın Sesi, 15 Mayıs 1946.

Halkın Sesi, 14 Haziran 1946.

Halkın Sesi, 22 Haziran 1946.

Halkın Sesi, 19 Temmuz 1946.

Halkın Sesi, 22 Temmuz 1946.

Halkın Sesi, 19 Temmuz 1956.

İnalcık, Halil, *Ottoman Policy and Adminastriation in Cyprus after The Conquest*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969.

Keleş, Ruşen, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Cem Yayınları, İzmir 2023.

Lefkoşa Türk Belediyesi web sayfası, https://www.lefkosabelediyesi.org/ltb-tarihcesi, (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2026).

Mercer , W.H. and Collins, A.E., The Colonial Office for 1900, *Historical and Statistical Information, Colonial Dependencies of Great Britain*, Twenty-Nineth Puplication- To be continued Annually, London 1900.

_____, *The Colonial Office for 1903, Historical and Statistical Information, Colonial Dependencies of Great Britain*, Forty-Second Puplication- To be continued Annually, Waterlow&Sons Limited, London 1903.

Metin, Hüseyin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Baskı 2, Kaynak Yayınları, İstanbul 2021.

Miralay, Mustafa, *Belediyelerimiz, Kıbrıs'ta Belediyelerin Dünü ve Bugünü*, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sağlık ve İçişleri Bakanlığı İçişleri Müsteşarlığı, Lefkoşa 1984.

Musa Çadırcı, "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim (1839-1856)", *Belleten*, Sayı: Ağustos 1988, Cilt 52- Sayı 203, ss: 601-626; DOI: 10.37879/belleten.1988.601

Nacak, 16 Ekim 1959.

Oktay, Tarkan, "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", (Ed.) Erol Özvar ve Arif Bilgin, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul 2008.

Öztoprak, İzzet, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", *Belleten*, C.62, Sayı:233, ss.207-232.

Samani, Hasan , "Tanzimat Döneminde Kıbrıs'ta Modern Belediyeciliğin Başlangıcı ve Lefkoşa Belediyesi", *Belleten*, Yıl 2018, Cilt: 82 Sayı: 294, ss.587-626; https://doi.org/10.37879/belleten.2018.587

Seyitdanlıoğlu, Mehmet, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.

The Colonial Office List for 1885, Historical and Statistical Information, Colonial Dependence of Great Britain, Harrisons and Sons, London 1885.

The Cyprus Gazette, 3rd June,1950.

The Times, 6th November, 1914.